

ความหลากหลายทางภาษาในสังคมไทย

LANGUAGE DIVERSITY IN THAI SOCIETY

บันทিকা จารุมา*

Bantika Jaruma

Received: 2020-02-07

Revised: 2020-03-15

สมคิด นันตะ**

Somkid Nunta

Accepted: 2020-03-30

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งเสนอความหลากหลายทางภาษาในสังคมไทยซึ่งแบ่งได้เป็น 4 แบบ ได้แก่ 1) แบ่งตามรูปแบบของภาษา คือ วจนภาษาและอวจนภาษา 2) แบ่งตามความสัมพันธ์กับชาติพันธุ์ คือ ภาษาตระกูลต่างๆ ในประเทศไทย 3) แบ่งตามความสัมพันธ์กับหน้าที่ของภาษาในสังคม คือ ภาษาย่อยในภาษาไทย และ 4) แบ่งตามความสัมพันธ์กับชนชั้น คือ ภาษากับระดับชั้นในสังคม โดยในแต่ละแบบมีประเภทย่อยซึ่งขึ้นอยู่กับบริบททางสังคม จุดมุ่งหมายของการใช้ภาษา ฐานะของผู้ใช้ภาษาและกาลเทศะ ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่าความหลากหลายของภาษาเป็นผลจากความหลากหลายทางวัฒนธรรมของสังคมไทย

คำสำคัญ: ภาษา, ความหลากหลายทางภาษา, ภาษาในสังคมไทย

ABSTRACT

This article aimed to present the varieties of language in Thai society which were divided into 4 groups: 1) Forms of Language: Verbal and Non-verbal Language; 2) Classified by relationship with ethnicity, namely different language families in Thailand 3) Functions of Language: Thai Dialects; 4) Language and Social Classes: Social class of Language users each group also had sub-classification depending on social context, objective of language usage, social class of language users, and occasion of language use. Thus, the varieties of language were resulted from the varieties of Thai culture.

Keywords: Language, Language Varieties, Language in Thai society

---

* มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย มหาปชาบดีเถรีวิทยาลัย ในพระสังฆราชูปถัมภ์

** วิทยาลัยสงฆ์นครน่าน เฉลิมพระเกียรติฯ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

1. บทนำ

ภาษามีหลายประเภท ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการสื่อสารของผู้ใช้ภาษาว่าต้องการสื่อสารความหมายใด โดยเราสามารถจำแนกภาษาได้หลายแบบ สำหรับบทความนี้จำแนกภาษาเป็น 4 แบบเพื่อสะท้อนให้เห็นถึงความหลากหลายทางภาษาที่คนไทยใช้ในปัจจุบัน ได้แก่ แบบที่ 1 แบ่งตามรูปแบบของภาษา คือ วจนภาษาและอวจนภาษา แบบที่ 2 แบ่งตามความสัมพันธ์กับชาติพันธุ์ คือ ภาษาตระกูลต่างๆ ในประเทศไทย แบบที่ 3 แบ่งตามความสัมพันธ์กับหน้าที่ของภาษาในสังคม คือ ภาษาย่อยในภาษาไทย และแบบที่ 4 แบ่งตามความสัมพันธ์กับชนชั้น คือ ภาษากับระดับชั้นในสังคม โดยการมีภาษาที่หลากหลายนี้จะช่วยให้ผู้ใช้ภาษาสามารถเลือกใช้ภาษาเพื่อสื่อความหมายได้ตรงตามวัตถุประสงค์อย่างชัดเจน และยังสะท้อนถึงความหลากหลายทางวัฒนธรรมและกลุ่มชาติพันธุ์ในสังคมไทยอีกด้วย

2. รูปแบบของภาษา

รูปแบบที่ 1 วจนภาษาและอวจนภาษา

1) วจนภาษา คือ ภาษาถ้อยคำ (Verbal Language) หมายถึง เสียงพูดหรือลายลักษณ์อักษรที่มีความหมาย หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า ภาษาพูดและภาษาเขียนที่มนุษย์สร้างขึ้นมาอย่างเป็นระบบ มีหลักเกณฑ์หรือไวยากรณ์ ดังนั้น ตามความหมายเราจึงสามารถแบ่งวจนภาษาได้ 2 ประเภท คือ ภาษาพูดและภาษาเขียน¹

1.1) ภาษาพูด คือ เสียงที่มนุษย์เปล่งออกมาและมีความหมายโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสื่อสารกับผู้อื่น โดยนักภาษาศาสตร์จะถือว่าภาษาพูดเป็นภาษาที่แท้จริงของมนุษย์เพราะเป็นภาษาแรกที่มนุษย์สร้างขึ้น ผู้คนทุกเชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ต่างมีภาษาพูดเป็นของตนเอง ในขณะที่ภาษาเขียนซึ่งเกิดขึ้นภายหลังไม่ได้ปรากฏ

1.2) ภาษาเขียน (Non-Verbal Language) คือ อักษรที่มนุษย์ประดิษฐ์ขึ้นเพื่อใช้สื่อสารแทนการพูดและบันทึกการพูด ตัวอย่างเช่นภาษาไทย ในสมัยสุโขทัย พ่อขุนรามคำแหง กษัตริย์ในยุคนั้นได้สร้าง ลายสือไทย โดยบันทึกไว้บนศิลาจารึก ซึ่งต่อมาพัฒนาการเป็นตัวอักษรไทยที่ใช้ในปัจจุบัน ฐาปนีย์ นาคทรพร² ได้กำหนดแนวทางการใช้ภาษาไทยในสังคมวัฒนธรรมไทยไว้ 3 แนวทาง ได้แก่

1.2.1) ใช้สั่งสอน ตัวอย่างเช่น การจัดทำบทเรียน ตำรา การสร้างภาษิต คำพังเพย คำขวัญ คติพจน์ สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นการสั่งสอนและสืบทอดกันมาแต่บรรพบุรุษ

1.2.2) ใช้เพื่อแสดงออกทางสัญลักษณ์ ซึ่งต้องใช้การเข้าใจความหมายทางวัฒนธรรมมาตีความจึงจะสามารถเข้าใจสัญลักษณ์นั้นได้ ตัวอย่างเช่น การกราบเบญจางคประดิษฐ์ คนไทยจะใช้เพื่อแสดงการเคารพพระสงฆ์และพระพุทธรูปอย่างสูงสุด

¹ สุปรีย์ สุวรรณบุรณ, ภาษามาตรฐาน, ม.ป.ป., สืบค้นเมื่อวันที่ 10 มกราคม 2563, จากเว็บไซต์ <http://www.ipesp.ac.th/learning/thai/chapter4-8.html>, หน้า 1

² ธนาพันธ์ ตรีดี และคณะ, วัฒนธรรมการใช้ภาษา, พิมพ์ครั้งที่ 2. (มหาสารคาม: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2549), หน้า 81

1.2.3) ใช้เพื่อสร้างจินตนาการต่าง ๆ ตัวอย่างเช่น การเขียนงานทางวรรณคดี การร้องเพลงเกี่ยวข้าว การเขียนนวนิยาย การเขียนบทโทรทัศน์ บทเพลงที่ร้องขับขานในแต่ละยุคสมัย

2) อวัจนภาษา คือ สัญลักษณ์ที่มนุษย์ประดิษฐ์ขึ้นเพื่อสื่อสารแทนถ้อยคำและตัวอักษร โดยอาจแสดงออกทางกาย อากัปกิริยา และการใช้สัญลักษณ์ต่าง ๆ โดยอวัจนภาษาที่ใช้สื่อสารทั่วไปสามารถแบ่งได้เป็น 7 ประเภท ได้แก่

2.1) เทศภาษา (Proxemics) คือ ภาษาที่ให้ความหมายจากสถานที่และระยะห่างของคู่สื่อสาร ตัวอย่างเช่น ผู้ชายกับผู้หญิงนั่งติดกันบนเก้าอี้ตัวเดียวกัน แสดงให้เห็นว่า ชายหญิงคู่นั้นมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดสนิทสนมกัน ในขณะที่หากจัดที่นั่งให้พระสงฆ์จะต้องเรียงตามลำดับสมณศักดิ์ เพราะแสดงถึงการเคารพนับถือ

2.2) กาลภาษา (Chronemics) คือ ภาษาที่สื่อความหมายผ่านระยะเวลา ตัวอย่างเช่น นักเรียนยืนเคารพธงชาติตอนเวลา 08.00 น. แสดงถึงความสามัคคีและความเคารพรักในชาติ การเข้าชั้นเรียนตามเวลา แสดงถึงความรับผิดชอบและการเคารพผู้สอน

2.3) เนตรภาษา (Oculistics) คือ ภาษาที่เกิดจากการใช้ดวงตาหรือสายตา ตัวอย่างเช่น การจ้องเขม็งราวกับจะกินเลือดกินเนื้อ แสดงถึงความไม่เป็นมิตร ความโกรธ การมองด้วยสายตาอ่อนโยน แสดงถึงความเป็นมิตร ความเมตตา

2.4) สัมผัสภาษา (Haptics) คือ ภาษาที่สื่อความหมายผ่านการสัมผัสทางกาย ตัวอย่างเช่น แม่โอบกอดลูกเมื่อร้องไห้ แสดงถึงความห่วงใย การปลอบประโลม คู่รักเดินจูงมือกัน แสดงถึงความรัก ความสนิทสนม

2.5) อากาษา (Kinesics) คือ ภาษาที่สื่อความหมายผ่านการเคลื่อนไหวร่างกาย ตัวอย่างเช่น ครูสื่อสารถึงนักเรียนที่ยืนอยู่ด้วยการชี้นิ้วไปที่เก้าอี้ เพื่อบอกว่า ให้นักเรียนนั่งลง ข้าราชการชั้นผู้น้อยโค้งคำนับข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ แสดงถึงการให้เกียรติ การเคารพนับถือ ลูกไหว้พ่อแม่ แสดงถึงความรักเคารพ

2.6) วัตถุภาษา (Objectics) คือ ภาษาที่เกิดจากการเลือกใช้วัตถุมาแสดง ความหมาย ตัวอย่างเช่น การประดับธงสัญลักษณ์ประจำพระองค์ของพระมหากษัตริย์ตามสถานที่ต่าง ๆ แสดงถึงการเคารพ การใช้สัญญาณไฟ เป็นต้นว่า ไฟแดง เพื่อให้รถหยุด ไฟเขียว เพื่อแสดงว่า รถสามารถวิ่งผ่านถนนได้ การแต่งตัวชุดไทยในวันแต่งงาน เพื่อแสดงการยอมรับวัฒนธรรมไทยเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิต หรือบุคคลนั้นเป็นคนไทย

2.7) ปริภาษา (Vocalie) คือ ภาษาที่สื่อความผ่านน้ำเสียงเพื่อประกอบถ้อยคำ ตัวอย่างเช่น ครูใช้เสียงดังและดู เมื่อบอกให้นักเรียนเงียบเสียง แสดงถึงความจริงจังในคำสั่ง แม่ใช้น้ำเสียงอ่อนโยนเมื่อบอกให้ลูกทานข้าว แสดงถึงความรัก ความเอื้ออาทร

รูปแบบภาษาทั้ง 2 ประเภท ไม่ได้แยกกันในการใช้ในชีวิตประจำวัน แต่ทั้งสองถูกใช้ร่วมกันดังปรากฏในความสัมพันธ์ระหว่างวัจนภาษาและอวัจนภาษา ดังต่อไปนี้

1) วัจนภาษาสามารถมีความหมายเดียวกับอวัจนภาษาได้ เช่น เพื่อนชวนไปรับประทานอาหาร แต่เราต้องการปฏิเสธ เราจึงตอบว่า ไม่สะดวกค่ะ พร้อมส่ายหน้า ซึ่งอาการส่ายหน้า สังคมไทยให้ความหมายว่าเป็นการปฏิเสธ

2) วจนภาษาและอวจนภาษาสามารถใช้แทนกันได้ ลักษณะนี้เป็นสิ่งสืบเนื่องจากการมีความหมายเดียวกัน เพราะฉะนั้น เราจึงสามารถใช้อวจนภาษาแทนวจนภาษา เช่น เราใช้การไหว้แทนการพูดคำว่าสวัสดี ในการทักทาย หรือใช้ การสวมกอด แทนการพูดให้กำลังใจเมื่อได้รับฟังเรื่องราวของเพื่อน

3) อวจนภาษาใช้ส่งเสริมวจนภาษาให้มีน้ำหนักมากยิ่งขึ้น ตัวอย่างเช่น เมื่อเราต้องการขอความช่วยเหลือจากผู้อื่น เราใช้การพูดว่า ขอความกรุณาช่วยเหลือฉัน/กระผมได้ไหมคะ พร้อมกับส่งสายตาขอความเห็นใจด้วยแววตาที่ทำให้ผู้ที่เราสนทนาด้วยเกิดความสงสาร หรือ การร้องไห้ออกมาเพื่อแสดงความรู้สึกจนทราบว่า เราต้องการความช่วยเหลือจริงๆ

4) ใช้วจนภาษาขัดแย้งกับวจนภาษาเพื่อสื่อความหมายโดยนัยให้ทราบว่าจะไม่ได้หมายความว่าไม่ทำตามความตามคำพูด ตัวอย่างเช่น เมื่อมีผู้กล่าวคำชื่นชมเรา แต่แววตากลับแสดงการเยาะหยัน ขัดแย้งกับคำพูด ย่อมหมายความว่า ผู้พูดไม่ได้ต้องการชมเราจริงๆ

สรุปได้ว่า วจนภาษาและอวจนภาษาเป็นสัญลักษณ์ที่มนุษย์ประดิษฐ์ขึ้นเพื่อสื่อความหมายตามความต้องการของตนเพื่อให้ผู้ฟังหรือผู้อ่านหรือคู่สนทนาเข้าใจความหมายได้ดียิ่งขึ้น โดยวจนภาษาและอวจนภาษานั้นสามารถใช้แทนกัน ส่งเสริมกัน หรืออาจใช้ขัดแย้งกันก็ได้ ทั้งนี้ผู้ที่เข้าใจความหมายที่สื่อสารไปนั้นจะเข้าใจได้เมื่อเข้าใจวัฒนธรรมการใช้ภาษาของผู้ใช้ภาษา

รูปแบบที่ 2 การแบ่งภาษาตามชาติพันธุ์ ซึ่งสะท้อนผ่านการแบ่งตระกูลภาษาในประเทศไทย

คำว่า ชาติพันธุ์ (Ethnicity) หมายถึง กลุ่มคนที่มีขนบธรรมเนียม ประเพณี ภาษา ศาสนา ความเชื่อ การแต่งกายและสืบเชื้อสายมาจากบรรพบุรุษเดียวกัน กล่าวคือ มีอัตลักษณ์เดียวกัน³ ซึ่งประเทศไทยมีกลุ่มคนมากกว่า 70 ชาติพันธุ์อาศัยอยู่ในประเทศนี้ โดยสามารถแบ่งกลุ่มชาติพันธุ์ตามตระกูลภาษาได้ 5 ตระกูล⁴ ดังต่อไปนี้

1. ภาษาตระกูลไท (Tai Language Family) มีจำนวน 24 กลุ่มภาษาหลัก ได้แก่ กะเลิง โข่ง/ไทดำ คำเมือง-ยวน ญ้อ ไทขิ่น ไทกลาง ไทยโคราช ไทยตากใบ ไทยเลย ไทลื้อ ไทหย่า ไทใหญ่ ปักษ์ใต้ ผู้ไท พวน ยอง โย้ย ลาวครั่ง ลาวแง้ว ลาวตี้ ลาวเวียง ลาวหล่ม ลาวอีสาน แสก

2. ภาษาตระกูลออสโตรเอเชียติก (Austroasiatic Language Family) มีจำนวน 23 กลุ่มภาษา ได้แก่ กะชอง กูย-กวย(ส่วย) ขมุ เขมรถิ่นไทย ชอง ชะโอจ(ซอจ) ซาไก(เกนซิว) ชัมเร โซ โซ(ทะเว็ง) ญ้อกูร(ชาวบน) ญอ บรู/ฆ่า ปลั่ง(สามเต่า, ลัวะ) ปะหล่อง(ตาละอั้ง) มอญ มัล-ปรัย(ลัวะ/ถิ่น) มลาบริ(ตองเหลือง) ละเมิด(ลัวะ) ละเวือะ(ละว้า/ลัวะ) ว้า(ลัวะ) เวียดนาม(ญวน/แกว)

3. ภาษาตระกูลจีน-ทิเบต (Sino-Tibetan Language Family) ประกอบด้วยกลุ่มภาษาจีนและกลุ่มภาษาทิเบต-พม่า รวมมีจำนวน 21 กลุ่มภาษาหลัก ดังต่อไปนี้

3.2 กลุ่มภาษาจีน ได้แก่ กวางตุ้ง แคะ/ฮักกะ แต่จิว แมนดาริน/จีนกลาง ไทหล่า ฮกเกี้ยน ฮ่อ

³ สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน, ความหมายของชาติพันธุ์, ม.ป.ป., สืบค้นเมื่อวันที่ 10 มกราคม 2563, จากเว็บไซต์ <http://saranukromthai.or.th/sub/book/book.php?book=23&chap=5&page=t23-5-infodetail01.html>, ย่อหน้าที่ 5-6

⁴ สุวิไล เปรมศรีรัตน์, สถานการณ์ทางภาษาในสังคมไทยกับความหลากหลายทางชาติพันธุ์, วารสารภาษาและวัฒนธรรม, 2549, 25(2), 5 – 17, หน้า 8-10

3.2 กลุ่มทิเบต-พม่า ได้แก่ กะยา กะยอ จิงโป/คะฉิ่น บเว บิซู ปะกายอ ปะต่อง โป่ว พม่า ละหู่/มูเซอร์ ละว้า (ก่อง) ลิซุ/ลิซอ อะซ่า/อีก้อ อิมปี

4. ภาษาตระกูลออสโตรเนเซียน หรือ มาลาโยโพลีเนเซียน (Austronesian or Malao-Polynesian Language Family) มีจำนวนกลุ่ม 3 ภาษาหลัก ได้แก่ มลายูถิ่น/นยา มอเกิน/มอเกลิน อูรักละไว

5. ภาษาตระกูลม้ง-เมี่ยน หรือ แม้ว-เย้า (Hmong-Mien or Miao-Yao Language Family) มีจำนวน 2 กลุ่มภาษาหลัก ได้แก่ ม้ง/แม้ว (ม้งดำ, ม้งขาว) เมี่ยน/เย้า

ในจำนวนภาษา 5 ตระกูลนี้ สุวิไล เปรมศรีรัตน์ (2549)⁵ ระบุว่า ตระกูลไท เป็นภาษาที่คนส่วนใหญ่ในประเทศไทยพูด คิดเป็นร้อยละ 92 ของจำนวนประชากรทั้งประเทศ ส่วนตระกูลภาษาออสโตรเอเชียติกซึ่งเป็นภาษากลุ่มชนดั้งเดิมในเอเชียอาคเนย์ (เอเชียตะวันออกเฉียงใต้) มีกระจายอยู่ทั่วทุกภูมิภาคของประเทศ มีผู้พูดจำนวนร้อยละ 4.3 ภาษาตระกูลจีน-ทิเบต เป็นภาษาที่ชาวจีนอพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทยใช้พูดกัน โดยส่วนใหญ่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในเมืองหรือตลาด ยกเว้น จีนฮ่อที่จะตั้งรกรากอยู่แถบภูเขาทางภาคเหนือ ภาษาตระกูลนี้มีผู้พูดคิดเป็นร้อยละ 3.1 ภาษาตระกูลออสโตรเนเซียนหรือมาลาโยโพลีเนเซียน พบมากในภาคใต้ของประเทศไทย มีผู้พูดคิดเป็นร้อยละ 0.3 สำหรับภาษาตระกูลม้ง-เมี่ยน (หรือแม้ว-เย้า) พบมากทางตอนเหนือของประเทศไทย มีผู้พูดคิดเป็นร้อยละ 0.3

จากตระกูลภาษาข้างต้น สะท้อนให้เห็นว่า ประเทศไทยมีความหลากหลายทางภาษา เนื่องด้วยมีกลุ่มชาติพันธุ์ที่หลากหลายอาศัยกระจายอยู่ทั่วประเทศ อย่างไรก็ตาม เมื่อจัดความสัมพันธ์ทางภาษากับความสัมพันธ์เชิงสังคม กล่าวคือ จัดตามบทบาทหน้าที่ที่มีต่อประเทศ สามารถจัดกลุ่มภาษาดังกล่าว เป็น 3 ระดับ ได้แก่ ภาษาไทยมาตรฐาน ภาษาไทยถิ่นตามภูมิภาค (ภาษาคำเมือง ลาวอีสาน ปักษ์ใต้ ไทยกลาง) และภาษาชุมชนท้องถิ่นหรือภาษาพื้นบ้าน⁶

รูปแบบที่ 3 แบ่งตามความสัมพันธ์กับหน้าที่ของภาษาในสังคม ซึ่งสะท้อนผ่านภาษาย่อยของภาษาไทย

กัลยา ดิงศภักย์ได้แบ่งประเภทย่อยของภาษาไทยไว้ 4 ประเภท ได้แก่ ภาษามาตรฐาน ภาษาถิ่น ภาษาสังคม และภาษาหน้าที่⁷ ซึ่งแต่ละภาษาย่อยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ภาษามาตรฐาน คือ ภาษาที่ได้รับการยอมรับให้ใช้เป็นภาษากลางในการติดต่อสื่อสาร จึงใช้ในภาษาราชการ การเรียนการสอนในสถาบันศึกษาและสถาบันทางสังคมต่าง ๆ โดยคุณสมบัติของภาษามาตรฐาน⁸ มีดังต่อไปนี้

⁵ อ้างอิงแล้ว, สถานการณ์ทางภาษาในสังคมไทยกับความหลากหลายทางชาติพันธุ์, วารสารภาษาและวัฒนธรรม, 2549, 25(2), หน้า 9 – 10.

⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 11

⁷ ศูนย์สนเทศเสียงไทย, ภาษาย่อยของภาษาไทย, ม.ป.ป., สืบค้นเมื่อวันที่ 10 มกราคม 2563, จากเว็บไซต์ <https://thaiarc.tu.ac.th/folktales/reference/thaivar.htm>, ย่อหน้าที่ 1-4

⁸ อ้างอิงแล้ว, ภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร, ม.ป.ป., สืบค้นเมื่อวันที่ 10 มกราคม 2563, จากเว็บไซต์ <http://www.ipesp.ac.th/learning/thai/chapter2-1.html>, ย่อหน้าที่ 1-6

- 1.1 ได้รับการคัดเลือกจากผู้มีอำนาจการเมืองการปกครองให้เป็นภาษามาตรฐาน
- 1.2 มีการทำพจนานุกรมและหลักทางภาษาอย่างเป็นทางการและได้รับการใช้อย่างแพร่หลาย
- 1.3 ใช้เป็นภาษากลางทุกวงการ ทุกอาชีพ โดยผู้ใช้ภาษามีความเข้าใจตรงกันแม้จะมาจากภูมิภาคต่าง ๆ ทั่วหลาย
- 1.4 มีการปรับปรุง เพิ่มเติมภาษา โดยอาจบัญญัติคำขึ้นใหม่เพื่อให้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย
- 1.5 ได้รับการยอมรับจากคนท้องถิ่นในประเทศเดียวกันว่าเป็นภาษาประจำชาติ เป็นเอกลักษณ์ของชาติ

2. ภาษาถิ่น คือ ภาษาที่ท้องถิ่นต่าง ๆ ในประเทศไทยใช้เป็นสื่อกลางในการติดต่อสื่อสารกัน โดยแบ่งเป็น 4 ภาษาย่อยตามลักษณะภูมิศาสตร์ ได้แก่ ภาษาไทยถิ่นกลาง ภาษาไทยถิ่นใต้ ภาษาไทยถิ่นเหนือ และภาษาไทยถิ่นอีสาน⁹

2.1 ภาษาไทยถิ่นกลาง ได้แก่ ภาษาที่ใช้พูดกันในกรุงเทพมหานครซึ่งเป็นเมืองหลวงของประเทศไทยและจังหวัดทางภาคกลางของประเทศ เช่น นครปฐม ปทุมธานี เป็นต้น

2.2 ภาษาไทยถิ่นใต้ ได้แก่ ภาษาที่ใช้พูดกันในบริเวณภาคใต้ของประเทศไทย เช่น สงขลา ภูเก็ต ตรัง เป็นต้น

2.3 ภาษาไทยถิ่นเหนือ ได้แก่ ภาษาที่ใช้พูดกันในบริเวณภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย เช่น เชียงใหม่ ลำปาง แม่ฮ่องสอน เป็นต้น

2.4 ภาษาไทยถิ่นอีสาน ได้แก่ ภาษาที่ใช้พูดกันในบริเวณทางภาคเหนือของประเทศไทย เช่น อุบลราชธานี ขอนแก่น ร้อยเอ็ด เป็นต้น

การแบ่งภาษาตามท้องถิ่นต่าง ๆ นี้เป็นการแบ่งอย่างกว้าง ๆ เพราะในแต่ละท้องถิ่นยังมีภาษาย่อยอีกเป็นจำนวนมาก โดยจะมีสำเนียง คำศัพท์แตกต่างกันไป ตัวอย่างเช่น ภาษาไทยถิ่นใต้ จังหวัดชุมพร เรียกผลฝรั่งว่า ยาหมู ในขณะที่จังหวัดอื่นเรียก ฝรั่ง จังหวัดตรัง เรียก สับปะรด ว่า ยานัด เป็นต้น

สำหรับสาเหตุการเกิดภาษาถิ่นนั้น สามารถสรุปได้ 3 ประการ¹⁰ คือ

1. ภูมิศาสตร์อยู่คนละท้องถิ่น โดยแต่ละท้องถิ่นได้ขาดการไปมาหาสู่กันเป็นเวลานานทำให้พัฒนาขึ้นเป็นภาษาประจำถิ่นของตนเอง

2. กาลเวลาผ่านไปนานเมื่อมีการเปลี่ยนสมัย ภาษาได้เปลี่ยนแปลงตามยุคสมัยนั้นด้วย เช่น ภาษาไทยมาตรฐานในยุคปัจจุบันที่มีเทคโนโลยีทันสมัยเป็นบริบทในการใช้ภาษา จึงได้รับเอาคำว่า คอมพิวเตอร์ มาใช้ โดยเป็นคำทับศัพท์จากคำว่า computer ในภาษาอังกฤษ หรือคำว่า เทคโนโลยี เป็นคำทับศัพท์มาจาก technology

3. อิทธิพลของภาษาอื่นที่อยู่ใกล้เคียง เช่น จังหวัดทางภาคใต้มีการสัญจรค้าขายกับประเทศมาเลเซีย อินโดนีเซีย แล้วได้รับเอาคำภาษามลายู และภาษาชวามาใช้ด้วย เมื่อกาลเวลาผ่านไป คำเหล่านั้น

⁹ วิไลศักดิ์ กิ่งคำ, ภาษาไทยถิ่น, พิมพ์ครั้งที่ 4. (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2556),

¹⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 2

ได้กลายเป็นคำภาษาถิ่น เช่น คำว่า ชง หมายถึง ข้าวโพด บูด เป็นอาหารชนิดหนึ่งที่ได้จากการหมักปลากับเกลือจนเป็นน้ำ เป็นต้น

4. ภาษาสังคม คือ ภาษาที่แบ่งกลุ่มตามเพศหรือวัยของคนในสังคม เช่น ภาษาผู้หญิง ภาษาวัยรุ่น ภาษาคนชรา ภาษาของเพศทางเลือก เป็นต้น ตัวอย่างภาษาเช่น ภาษาผู้หญิงจะมีการออกเสียง การเลือกใช้คำ การคำอุทานแตกต่างจากผู้ชาย ใช้น้ำเสียงสูง และขึ้น ๆ ลง ๆ มากกว่าผู้ชาย นอกจากนั้นแล้ว ยังมักพูดไม่จบประโยคหรือมีคำถามห้อยท้าย ใช้คำคุณศัพท์ หรือคำวิเศษณ์ที่ไม่มีความหมาย เช่น มาก ๆ อีกตัวอย่างหนึ่งคือ ภาษาของเพศทางเลือก โดยบางกลุ่มจะมีลักษณะคล้ายคลึงกับภาษาผู้หญิง แต่มีความแตกต่างเล็กน้อย เช่น มีคำศัพท์เฉพาะกลุ่ม เป็นต้นว่า เรียกผู้ชายว่า ผู้ เรียกคนที่ได้รับการคัดเลือกหรือเต็นด้านใดด้านหนึ่งว่า มงลง

5. ภาษาหน้าที่ คือ ภาษาที่กลุ่มคนใช้ติดต่อกันในกลุ่มที่มีหน้าที่เดียวกัน หรือเป็นภาษาเฉพาะกลุ่ม โดยแต่ละกลุ่มภาษามีหน้าที่ต่างกัน เช่น ภาษากฎหมาย ภาษาแพทย์ ภาษาของพระ ภาษาของราชวงศ์ ดังตัวอย่างต่อไปนี้ ศัพท์ทางการแพทย์ต่างๆ เช่น AE คือ การกำเริบฉับพลัน AGE ลำไส้อักเสบฉับพลัน CA โรคมะเร็ง หรือ คำที่ใช้กับพระสงฆ์ เช่น จำวัด คือ นอน ฉันทัดอาหาร คือ รับประทานอาหาร นมัสการ คือ สวัสดิ์ เป็นต้น

รูปแบบที่ 4 แบ่งตามความสัมพันธ์กับชนชั้นซึ่งสะท้อนผ่านภาษากับระดับชั้นในสังคม

ระดับชั้นในสังคมเป็นผลจากการที่สังคมนั้น ๆ เกิดชนชั้น โดยชนชั้นทางสังคม (Social Class) หมายถึง “กลุ่มบุคคลซึ่งสมาชิกแตกต่างจากกลุ่มอื่นด้วยลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคม ในประเทศตะวันตก และในสังคมอุตสาหกรรมปัจจุบัน การจัดชั้นทางสังคมของบุคคลทั่วไปจะพิจารณาจากอาชีพ รายได้ และการศึกษาเป็นหลัก”¹¹ สำหรับสังคมไทย ชนชั้นเกิดขึ้นด้วยเกณฑ์ด้านอาชีพ รายได้ การศึกษา อำนาจและเกียรติภูมิ และชาติกำเนิดหรือตระกูล ซึ่งบุคคลสามารถเลื่อนระดับชั้นทางสังคมของตนได้ เช่น จากผู้มีรายได้น้อย เมื่อเปลี่ยนอาชีพที่มีเงินเดือนหรือรายรับมากขึ้น จึงขยับเป็นผู้มีรายได้สูง จากผู้มีการศึกษาน้อย เมื่อได้รับโอกาสให้เรียนต่อในระดับที่สูงขึ้นจนถึงระดับมหาวิทยาลัย บุคคลผู้นั้นจะกลายเป็นผู้มีการศึกษาสูง บุคคลสามัญชนหากได้แต่งงานกับพระบรมวงศานุวงศ์ จะได้รับพระราชทานยศให้เป็นพระญาติในพระบรมวงศานุวงศ์ได้

ประกาศรี สืออำไพ¹² ได้แบ่งระดับภาษาตามฐานะบุคคล ดังต่อไปนี้

1. ศัพท์สำหรับพระสงฆ์ เพราะพระสงฆ์มีฐานะเป็นส่วนหนึ่งของสถาบันทางศาสนาซึ่งคนไทยกราบไหว้บูชา มีฐานะสูงสุดในสังคมไทย
2. คำราชาศัพท์ ใช้สำหรับสถาบันพระมหากษัตริย์ เพราะคนไทยให้ความจงรักภักดีและเคารพนับถืออย่างนอบน้อม

¹¹ ดิยู ศรีนราวัฒน์, ภาษาและภาษาศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ 2. (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2559), หน้า 203

¹² ชนกวร อังศุวิริย, ภาษากับสังคม, พิมพ์ครั้งที่ 1. (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, 2559), หน้า 62

3. คำสุภาพอย่างสูง ใช้กับญาติผู้ใหญ่ บิดามารดา ครูบาอาจารย์ เพราะคนไทยให้ความเคารพเชื้อ พังผู้อาวุโส โดยเฉพาะบิดามารดาเป็นผู้มีพระคุณในฐานะผู้ให้กำเนิด ครูบาอาจารย์มีพระคุณในฐานะผู้ให้ ความรู้

4. คำสุภาพอย่างเป็นทางการ ใช้กับผู้ที่ยอมรับนับถือโดยเฉพาะ เช่น ผู้บังคับบัญชา ผู้อาวุโสสูงกว่า ผู้มีพระคุณ ผู้มีคุณธรรม เป็นต้น ทั้งนี้เพราะสังคมไทยให้คุณค่าแก่ผู้อาวุโส ผู้มีประสบการณ์มากกว่า มี คำนิยมเรื่องการตอบแทนบุญคุณ และยกย่องผู้มีคุณธรรม

5. คำสุภาพอย่างกึ่งทางการและอย่างเป็นทางการเป็นกันเองตามระดับความสัมพันธ์สนม ใช้กับผู้ที่มีฐานะเท่าเทียม กัน เช่น เพื่อน คนรู้จัก ผู้มีวัยวุฒิที่สนิทกัน คุณวุฒิระดับเดียวกัน เพราะสังคมไทยเป็นระบบเครือญาติ จึงถือ ว่าเป็นกันเอง

6. คำสุภาพ ใช้กับผู้มีอาวุโสน้อยกว่า เช่น น้อง หลาน คนรู้จัก ผู้มีคุณวุฒิ วัยวุฒิน้อยกว่า เพราะ ด้วยระบบเครือญาติจึงพูดด้วยความเมตตาปราณี

การแบ่งระดับภาษาที่กล่าวในข้างต้นแล้ว ยังมีภาษาอีกระดับหนึ่งที่ผู้มีความสนิทสนมกันหรือมีเรื่อง ขัดใจกันแล้วสะท้อนอารมณ์ผ่านการใช้ภาษา ภาษานี้เรียกว่า ภาษาระดับต่ำ เช่น แก ข้า กู มึง ตอแหล หรืออาจเป็นคำแสลงใช้เฉพาะกลุ่ม เช่น โก๊ ก๊ิก ซาสตร์¹³

นอกจากนั้นแล้ว เรายังสามารถแบ่งระดับของภาษาตามกาลเทศะ¹⁴ ได้อีกประเภทหนึ่ง ซึ่ง หมายความว่า เวลา และ สถานที่เป็นตัวกำหนดระดับของภาษาที่ใช้ โดยแบ่งระดับของภาษาได้ดังนี้

1. ภาษาแบบเป็นทางการ ใช้ในงานพิธีการและโอกาสสำคัญที่เป็นทางการ เช่น ภาษาที่ใช้ในงาน ราชพิธีต่างๆ การกล่าวคำปราศรัย การให้โอวาท เป็นต้น โดยภาษาแบบทางการยังสามารถแบ่งย่อยเป็น 2 ระดับ ได้แก่

1.1 ภาษาระดับพิธีการ มีลักษณะเป็นภาษาที่มีรูปประโยคสมบูรณ์ เป็นประโยคความซ้อน ที่มีคำขยายค่อนข้างมาก คำศัพท์ที่ใช้เป็นภาษามาตรฐานแบบเป็นทางการ คำศัพท์ที่มีความประณีตไพเราะ ตัวอย่างโอกาสในการใช้ภาษา เช่น งานพระราชพิธี คำประกาศราชสดุดีเฉลิมพระเกียรติคุณพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาภูมิพลอดุลยเดชฯ เป็นต้น

1.2 ภาษาระดับมาตรฐาน เป็นภาษาที่ถูกหลักไวยากรณ์และสมบูรณ์แบบ แต่คำไม่ประณีต ไพเราะมากเท่าภาษาระดับพิธีการ อย่างไรก็ตาม ภาษายังคงมีความสละสลวย ชัดเจน สุภาพ ตัวอย่างโอกาส ในการใช้ภาษา เช่น คำปราศรัย คำประกาศเกียรติคุณ บทความวิชาการต่างๆ หนังสือราชการ เป็นต้น

2. ภาษาแบบไม่เป็นทางการ ภาษาประเภทนี้ คือ ภาษาที่ใช้สื่อสารตามปกติในชีวิตประจำวัน โดย แบ่งได้เป็น 3 ระดับ คือ

2.1 ภาษาระดับกึ่งทางการ เป็นภาษาพูด ภาษาเขียนในชีวิตประจำวัน ลักษณะภาษามี ความสุภาพ แต่ไม่เคร่งครัดหลักไวยากรณ์เหมือนภาษาแบบเป็นทางการ ใช้รูปประโยคง่าย สามารถมีภาษา สนทนาได้ ตัวอย่างโอกาสการใช้ภาษา เช่น สารคดีท่องเที่ยว การเขียนบทแสดงความคิดเห็น การเขียนเรื่อง เล่าต่างๆ เป็นต้น

¹³ อ้างอิงแล้ว, **วัฒนธรรมการใช้ภาษา**, พิมพ์ครั้งที่ 2, (มหาสารคาม: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2549), หน้า 57

¹⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 86-61

2.2 ภาษาระดับสนทนา เป็นภาษาที่ใช้สนทนาทั่วไปในชีวิตประจำวัน ผู้ใช้ภาษามีความคุ้นเคยกันหรือต้องการสื่อสารถึงความสนิทสนม รูปแบบภาษาจะเป็นประโยคง่าย ๆ ไม่ซับซ้อน มีการใช้คำตัด คำย่อ คำแสดง แต่ไม่ใช่คำหยาบ โอกาสในการใช้ภาษา เช่น งานเขียนประเภทบทละคร นวนิยาย เรื่องสั้น การรายงานข่าว เป็นต้น

2.3 ภาษาระดับกันเองหรือภาษาปาก เป็นภาษาที่คู่สนทนามีความสนิทสนมคุ้นเคยกันมาก ๆ มักพูดกันในสถานที่เป็นส่วนตัวหรือเมื่อต้องการความสนุกสนาน บางครั้งใช้เพื่อตำหรือทะเลาะกัน ภาษาระดับนี้จึงมีคำตัด คำหยาบ คำแสดง เป็นจำนวนมาก โอกาสในการใช้ภาษา เช่น การพูดกันระหว่างเพื่อน การทะเลาะกันระหว่างคู่รัก นวนิยาย เรื่องสั้น บทละคร และปัจจุบันพบว่า มีการใช้ในเชิงเสียดสีในภาษาสื่อมวลชน

3. บทสรุป

ภาษาที่มีความสัมพันธ์กับสังคม จึงทำให้เราสามารถแบ่งภาษาได้หลายแบบตามวัตถุประสงค์การใช้ เรียกว่า การแปรของภาษา ในบทความนี้ได้แบ่งภาษาเป็นวจนภาษา คือ ภาษาพูดและภาษาเขียน วจนภาษา คือ ภาษาท่าทาง ภาษาที่แสดงออกผ่านสัญญาณต่าง ๆ นอกจากนั้นแล้ว เมื่อภาษาสัมพันธ์กับชาติพันธุ์ เราสามารถจำแนกภาษาเป็นตระกูลภาษาต่าง ๆ ในประเทศไทยพบว่า มีจำนวน 5 ตระกูล โดยตระกูลไทเป็นภาษาที่คนไทยส่วนใหญ่ในประเทศใช้ติดต่อสื่อสาร นอกจากนั้นเมื่อภาษาสัมพันธ์กับระดับชั้นทางสังคม การใช้ภาษาจะแปรไปตามฐานะของผู้ฟังหรือผู้พูดและกาลเทศะซึ่งเป็นผลมาจากการหล่อหลอมทางวัฒนธรรมของสังคมไทยส่งผลให้เกิดความหลากหลายทางภาษาซึ่งสร้างประโยชน์แก่ผู้พูดและผู้ฟังด้านความมั่งคั่งทางวัฒนธรรม ก่อให้เกิดการผสมผสานและแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมย่อยในสังคม กลายเป็นความหลากหลายทางอัตลักษณ์อันส่งผลให้สังคมไทยมีลักษณะเปิดกว้าง ไม่จำกัดความหลากหลายซึ่งเป็นธรรมชาติของการดำรงอยู่ของวัฒนธรรมที่มีชีวิต โดยวัฒนธรรมใดที่ยังมีชีวิตกล่าวได้ว่าวัฒนธรรมนั้นจะยังคงมีความยั่งยืนแห่งตัวตนของสังคมนั้น ๆ

4. เอกสารอ้างอิง

ชนกพร อังศุวิริย. ภาษากับสังคม. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, 2559

ดิยู ศรีนราววัฒน์. ภาษาและภาษาศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2559

ธนานันท์ ตรงดี และคณะ. วัฒนธรรมการใช้ภาษา. พิมพ์ครั้งที่ 2. มหาสารคาม: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย

มหาสารคาม, 2549

วิไลศักดิ์ กิ่งคำ. ภาษาไทยถิ่น. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์,

2556

ศูนย์สนเทศเสียงไทย. ภาษาย่อยของภาษาไทย. ม.ป.ป.. สืบค้นเมื่อวันที่ 10 มกราคม 2563. จากเว็บไซต์

<https://thaiarc.tu.ac.th/folktales/reference/thaivar.htm>, ย่อหน้าที่ 1-4

วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ปีที่ 9 ฉบับที่ 1 (มกราคม-เมษายน 2563)

สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน. ความหมายของชาติพันธุ์. ม.ป.ป.. สืบค้นเมื่อวันที่ 10 มกราคม 2563.

จากเว็บไซต์ <http://saranukromthai.or.th/sub/book/book.php?book=23&chap=5&page=t23-5-infodetail01.html>, ย่อหน้าที่ 5-6

สุปรีย์ดี สุวรรณบุรณ์. ภาษามาตรฐาน. ม.ป.ป.. สืบค้นเมื่อวันที่ 10 มกราคม 2563. จากเว็บไซต์

<http://www.ipesp.ac.th/learning/thai/chapter4-8.html>, หน้า 1

สุวิไล เปรมศรีรัตน์. สถานการณ์ทางภาษาในสังคมไทยกับความหลากหลายทางชาติพันธุ์. วารสารภาษา
และวัฒนธรรม. 2549. 25(2). หน้า 5 – 17